

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА: ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

У статті висвітлено проблему формування в майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності у професійно-технічній освіті (ПТО) у ракурсі перспективного вітчизняного досвіду.

У контексті формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах закладів професійно-технічної освіти передбачається: вивчення засобів, форм, методів, технологій фізичного виховання учнів; створення педагогічно комфортних умов для здійснюється фізкультурно-оздоровчої роботи; виявлення об'єктивних і суб'єктивних чинників позитивного та негативного впливу на цей процес; вивчення особливостей окремого учня, його розвитку, змін, що відбуваються; визначення напрямів самоосвіти й самовдосконалення викладачів; вивчення перспектив і тенденцій галузі фізичної культури і спорту та забезпечення шляхів розвитку фізичної культури учнів закладів професійно-технічної освіти.

Показано, що підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах закладів професійно-технічної освіти повинна бути спрямована не лише на формування всіх необхідних для викладачів фізичної культури компетентностей, на розвиток їхніх фізичних і спортивних якостей, але й на глибоке вивчення специфіки роботи в сучасних професійно-технічних навчальних закладах, урахування психолого-педагогічних особливостей контингенту учнів професійно-технічних навчальних закладів та чинників, які впливають на професійну діяльність педагога в закладах фахової передвищої освіти. Значущі у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту і формування в них готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах зазначених закладів вивчення й аналіз закордонного досвіду, адаптація найефективніших його надбань до системи фізкультурної освіти в закладах вищої освіти України.

Доведено, що підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності у професійно-технічних навчальних закладах повинна бути спрямована на глибоке вивчення специфіки роботи в них, урахування психолого-педагогічних особливостей контингенту учнів таких закладів і чинників, що впливають на професійну діяльність педагога в закладах фахової передвищої освіти. Значущі у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту і формування в них готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах зазначених закладів вивчення й аналіз перспективного досвіду й адаптація найефективніших його надбань до системи фізкультурної освіти в закладах вищої освіти України.

Ключові слова: фахівці з фізичної культури та спорту, професійно-технічна освіта, підготовка, готовність, проблема.

Постановка проблеми. В умовах реформування системи освіти України в контексті євроінтеграції нові вимоги часу детермінують необхідність підготовки покоління вчителів фізичної культури, здатних швидко й адекватно реагувати на виклики суспільства, бути всебічно розвиненими, творчо активними, професійно компетентними. Актуальне виховання фахівця, здатного сприймати ринкові перетворення, легко адаптуватися до змін у житті, вільно оперувати отриманими знаннями.

Особливе місце у структурі підготовки до професійно-педагогічної діяльності належить формуванню в майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту мотивації до професійного самовдоско-

налення й безперервного творчого саморозвитку особистості та самоосвіти, підвищення їхньої професійної культури. Тому стратегічною метою закладів вищої освіти стає досягнення нового рівня підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, за якого вони зможуть володіти комплексом особистісних рис, необхідних для професійного самовдосконалення, як-от: прагнення і здатність до самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самоаналізу, самооцінки та самоконтролю.

Фізичне виховання учнівської молоді в закладах професійно-технічної освіти (далі – ПТО) має бути спрямовано на: вдосконалення фізкультурно-масової, навчально-спортивної роботи, зміцнення

здоров'я; формування навичок здорового способу життя; організацію фізкультурно-оздоровчих заходів (заняття у секціях та гуртках спортивного спрямування, самостійні заняття спортом, участь у фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходах) тощо.

Тому у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО необхідно формувати в них «компетенції, необхідні для творчого розв'язання психолого-педагогічних завдань фізичного виховання молоді» [8, с. 6].

Мета статті – висвітлення проблеми формування в майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту готовності до професійно-педагогічної діяльності в закладах ПТО в ракурсі перспективного вітчизняного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Як стверджують відомі українські вчені в галузі теорії та практики професійної освіти фахівців з фізичної культури А. Сущенко, В. Папуча, А. Сват'єв, В. Мазін [6], «актуальність проблеми якісної професійної освіти фахівців сфери фізичного виховання і спорту набуває об'єктивно перспективного характеру в часи утвердження гіподинамічних стандартів життєдіяльності людини та ілюзій комфортозумовленого процвітання особистості. «Розкіш» буття без руху, в якому діти й молодь більшість вільного часу перебувають біля екранів персональних комп'ютерів та мобільних пристроїв, поступово стає викликом інформаційного суспільства фізичній природі людини, яка не розрахована на сидячий образ життя і прагне до руху» [6, с. 4].

Важливою особливістю фізичного виховання та фізичної культури в усі часи й особливо сьогодні, у вік високих комп'ютерних технологій, є їхня спрямованість на всебічне (тілесне, морально-психологічне, емоційно-вольове, естетичне тощо) удосконалення людини, що, як зауважують В. Кремень та Н. Ничкало, «цілком відповідає уявленням, котрі склалися зі стародавніх часів й актуальні донині, про гармонійно розвинену особистість, що поєднує «духовне багатство, моральну чистоту й фізичну досконалість» [2].

Система вищої освіти в галузі фізичної культури та спорту призначена готувати висококваліфікованих фахівців для навчальної, виховної та оздоровчої діяльності з різними групами населення (Ю. Николаєв [4]; М. Прохорова, С. Неверкович, Т. Маркіна [7]), передусім – учнями загальноосвітніх шкіл й учнівською молоддю.

Тому, як зазначає Н. Степанченко, «професія викладача, вчителя фізичного виховання, тренера з певного виду спорту належить до професій, в яких людина, не маючи покликання до цієї діяльності, не може працювати творчо, продуктивно, стати майстром своєї справи» [8, с. 40].

Доводиться констатувати, що тривалий час питання ефективної підготовки фахівців галузі фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО не привертала належної уваги науковців і практиків.

Варто звернути увагу на основоположні принципи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту. Так, М. Головань акцентує увагу на гуманізації освітнього процесу, яка «передбачає ставлення до людини як до суб'єкта, визнання її прав на унікальність <...>; національну спрямованість освіти; відкритість системи освіти; перенесення акценту з навчальної діяльності викладача на діяльність студента; перехід від репродуктивного навчання до продуктивного; самоствердження особистості за умов педагогічної підтримки; перетворення позицій педагога і студента в особистісно рівноправні; творчу спрямованість навчального процесу; перехід від регламентовано-контрольованих способів організації навчального процесу до активно-розвивальних; наступність та неперервність освіти» [1, с. 207–208].

«Еталонною» моделлю фахівця є професіограма, що закладається в основу нормативної моделі – кваліфікаційної характеристики [3]. Освітньо-професійна характеристика випускника-бакалавра з фізичної культури та спорту [5] містить широкий спектр науково обґрунтованих і взаємопов'язаних суспільно-політичних, соціально-гуманітарних, психолого-педагогічних, медико-біологічних, професійно орієнтованих (спортивно спеціалізованих) знань, умінь, навичок і відповідних якостей особистості, що забезпечують реалізацію посадових обов'язків учителя фізичного виховання.

Як зазначено в ОКХ, бакалавр середньої освіти (фізична культура) здатний розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері шкільної освіти з фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів відповідних наук, і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Обов'язковими для володіння бакалавром з фізичної культури та спорту в ОКХ визначено такі фахові компетентності:

1) володіння глибокими знаннями фізіологічних процесів, що відбуваються в організмі під дією фізичних навантажень, та здатність до використання закономірностей фізичного розвитку і вдосконалення для вирішення завдань фізичного виховання (ПК-1);

2) здатність здійснювати об'єктивний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку фізичної культури населення (ПК-2);

3) здатність виконувати професійну діяльність відповідно до чинних стандартів якості життя (ПК-3);

4) уміння визначати перспективні шляхи використання засобів фізичного виховання і спорту для учнівської молоді та дорослого населення з урахуванням їхнього рівня підготовленості, мотивації, умов проведення занять та соціальних потреб (ПК-4);

5) уміння здійснювати системне планування професійної діяльності, володіння педагогічними навичками проведення урочних і неурочних форм занять (ПК-5);

6) уміння організувати і проводити тренувальний процес з учнівською молоддю з обраних видів спорту (ПК-6);

7) уміння організувати оздоровчо-розважальні та спортивні заходи, бути обізнаним у правилах суддівства спортивних змагань (ПК-7);

8) уміння визначати роль рухової активності для формування здорового способу життя, збереження й зміцнення здоров'я, проводити ефективну агітацію і пропаганду серед населення (ПК-8);

9) здатність організувати позакласну роботу з оздоровчих і спортивних видів рухової активності з дітьми та шкільною молоддю (ПК-9);

10) здатність виконувати обов'язки інструктора з видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності, завідувача спортивною базою (ПК-10);

11) здатність проводити оцінювання рівня індивідуального здоров'я та фізичної підготовленості (ПК-11);

12) здатність надавати долікарську допомогу під час проведення занять з фізичної культури та спортивних заходів (ПК-12);

13) володіння основами знань із використання ефективних методів дослідження й аналізу результатів у фізичній культурі та спорті, уміння здійснювати пошук спеціальної інформації у вітчизняній та іноземній літературі, знання базової спортивної термінології вітчизняною й іноземною мовами (ПК-13);

14) здатність здійснювати правове регулювання у сфері фізичної культури і спорту, володіння знаннями з охорони праці й безпеки життєдіяльності та менеджменту (ПК-14) [5].

Як слушно зазначила Н. Тализіна, проблема моделі фахівця є ключовою для визначення змісту як навчальних планів, так і навчальних програм [9].

У контексті формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО передбачається: вивчення засобів, форм, методів, технологій фізичного виховання учнів; створення педагогічно комфортних умов для здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи; виявлення об'єктивних і суб'єктивних чинників позитивного та негативного впливу на цей процес; вивчення особливостей окремого учня, академічної, їхнього розвитку, змін, що відбуваються; визначення

напрямів самоосвіти й самовдосконалення викладачів; вивчення перспектив і тенденцій галузі фізичної культури і спорту та забезпечення шляхів розвитку фізичної культури учнів ПТО.

Загалом, процес підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є процесом формування самостійної, енергійної особистості, здатної до професійного самовдосконалення та творчого застосування здобутих знань.

Як зазначають автори колективної монографії «Перспективні концепти оновлення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту» (А. Сущенко, А. Сватсьєв, В. Папуча, В. Мазін), «система підготовки спортивних педагогів майбутнього (з урахуванням творчого характеру їхньої професії) має бути спрямована на формування самодостатньої позиції тренера-викладача, яка базується на можливості моделювати й здійснювати діяльність автономно, самостійно, на базі власного світогляду, але не виходячи за рамки вже перевірених педагогічних і спортивних аксіом» [6, с. 12–13].

Висновки. Підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО повинна бути спрямована не лише на формування всіх необхідних для викладачів фізичної культури компетентностей, на розвиток їхніх фізичних і спортивних якостей, але й на глибоке вивчення специфіки роботи в сучасних професійно-технічних навчальних закладах, урахування психолого-педагогічних особливостей контингенту учнів професійно-технічних навчальних закладів та чинників, які впливають на професійну діяльність педагога в закладах фахової передвищої освіти. Значущим у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту і формування в них готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО є вивчення й аналіз закордонного досвіду й адаптація найефективніших його надбань до системи фізкультурної освіти в закладах вищої освіти України.

Доведено, що підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО має бути спрямована на глибоке вивчення специфіки роботи в сучасних професійно-технічних навчальних закладах, урахування психолого-педагогічних особливостей контингенту учнів ПТО та чинників, що впливають на професійну діяльність педагога в закладах фахової передвищої освіти. Значущі у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО вивчення й аналіз перспективного досвіду й адаптація найефективніших його надбань до системи фізкультурної освіти в закладах вищої освіти України.

Список використаної літератури:

1. Головань М. Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в умовах глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Серія «Педагогіка і психологія». Ялта : РВВ КГУ, 2011. Вип. 31. Ч. 1. С. 203–211.
2. Кремень В. Педагогічна освіта в контексті цивілізаційних змін. *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти : педагогічна майстерність, творчість, технології* : збірник наукових праць / за заг. ред. Н. Ничкало. Харків : НТУ «ХПІ», 2007. С. 3–8.
3. Маркова А. Психологія труда учителя : книга для учителя. Москва : Просвещение, 1993. 192 с.
4. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, затверджено Указом Президента України від 28 вересня 2004 р. № 1148/2004, із змінами і доповненнями від 21 жовтня 2005 р. № 1505/2005. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U1148_04.html (дата звернення: 25.04.2019).
5. Освітньо-кваліфікаційна характеристика. Галузь знань – 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини.» Спеціальність 7.01020101 «Фізичне виховання». Освітньо-кваліфікаційний рівень – спеціаліст. Запоріжжя, 2017. 25 с.
6. Перспективні концепти оновлення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту / А. Суценко та ін. ; за заг. ред. А. Суценка. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2014. 333 с.
7. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3808–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 24.12.2018).
8. Степанченко Н. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 629 с.
9. Талызина Н. Теоретические основы разработки модели специалиста. Москва : Знание, 1996. 108 с.

Omok H. Formation of future readiness for professional and pedagogical activity in the institutions of vocational education as a scientific problem: prospective domestic experience

In the article the problem of formation of future specialists in physical culture and sports readiness for professional and pedagogical activity in vocational education (VE) in the perspective of domestic experience is studied.

In the context of the formation of the future readiness of specialists of physical culture and sports for professional and pedagogical activity in the conditions of VE, it is envisaged: study of the means, forms, methods, technologies of physical education of students; creation of pedagogically comfortable conditions for physical and health work; identification of factors of objective and subjective positive and negative influence on this process; studying the characteristics of the individual student, their development, changes that are happening; definition of directions of self-education and self-improvement of teachers; studying the perspectives and tendencies of the field of physical culture and sports and providing ways of development of physical culture of VE students.

It is shown that the preparation of future specialists in physical culture and sports for professional and pedagogical activity in VE should be directed not only to the formation of all competences necessary for the teachers of physical culture and the development of their physical and sports qualities, but also to a deep study of the specifics of work in modern vocational schools, taking into account the psychological and pedagogical features of the contingent of students of vocational schools and factors affecting professional activity Teacher in institutions of professional higher education. Significant in the process of professional training of future specialists in physical culture and sports and formation the readiness for professional and pedagogical activity in VE conditions is the study and analysis of foreign experience and adaptation of its most effective heritage to the system of physical education in higher education institutions of Ukraine.

Key words: *physical education and sports experts, vocational education, training, readiness, problem.*